

คอลัมน์ "จากท่าพระจันทร์ถึงสนามหลวง"

ผู้จัดการรายวัน ฉบับวันศุกร์ที่ 14 เมษายน 2538

วัฏจักรราคากระดาษ

รังสรรค์ ทัศนะพรพันธุ์

หนังสือกำลังเดือดร้อนกับภาวะที่ราคาหนังสือถีบตัวแพงขึ้นในช่วงขบปีที่ผ่านมา ผู้ประกอบการหนังสือพิมพ์พากันเดือดร้อนกับภาวะที่กำไรหดหายลงทุกวัน จนถึงกับรวมหัวกันในการขึ้นราคาหนังสือพิมพ์ในช่วงปลายเดือนเมษายน 2538 ไม่ว่าจะหนังสือหรือผู้ประกอบการหนังสือพิมพ์ต่างเดือดร้อนจากภาวะที่ราคากระดาษถีบตัวสูงขึ้น

วัฏจักรราคากระดาษกำลังเปลี่ยนทิศ !

ราคากระดาษและเยื่อกระดาษมีความผันผวนเป็นวัฏจักรไม่แตกต่างจากราคาสินค้าขั้นปฐมทั้งหลาย เพียงแต่ว่าไม่สู้มีงานวิชาการที่ศึกษาเรื่องนี้มากนัก ความผันผวนดังกล่าวนี้มีต้นตอจากเหตุปัจจัยสำคัญ 2 ปัจจัย ปัจจัยแรก ได้แก่ ความผันผวนของปริมาณเยื่อกระดาษหรือวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตกระดาษ ปัจจัยที่สอง ได้แก่ ความสามารถในการปรับกำลังการผลิตกระดาษเพื่อสนองตอบความต้องการกระดาษที่แปรเปลี่ยนไป

ในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมา การผลิตเยื่อกระดาษไม่สามารถขยายตัวได้มากนัก ส่วนสำคัญเป็นเพราะไม่สามารถขยายพื้นที่การเพาะปลูกต้นไม้ที่ให้อัตถุดิบในการผลิตเยื่อกระดาษ โดยเฉพาะอย่างยิ่งต้นยูคาลิปตัส ขบวนการองค์การพัฒนาเอกชนระหว่างประเทศ (International NGOs) ต่อด้านการเพาะปลูกยูคาลิปตัสด้วยเหตุผลในเรื่องการทำลายสภาพสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการทำลายคุณภาพของดินและการสร้างสภาวะความแห้งแล้ง ด้วยเหตุที่ปริมาณวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตเยื่อกระดาษมีอาจขยายตัวสนองตอบต่อความต้องการใช้กระดาษที่เพิ่มขึ้นนี้เอง ราคาเยื่อกระดาษและราคากระดาษจึงมีแนวโน้มปรับตัวสูงขึ้น แต่ความผันผวนของราคาในระยะสั้นยังอาจเกิดจากเหตุปัจจัยธรรมชาติด้วย ความแห้งแล้งและวาทภัยมีผลกระทบต่อปริมาณวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตเยื่อกระดาษ ซึ่งมีผลกระทบต่อราคากระดาษและเยื่อกระดาษอีกทอดหนึ่ง

กำลังการผลิตเยื่อกระดาษและกระดาษเป็นปัจจัยสำคัญอีกปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อราคา การสร้างโรงงานเยื่อกระดาษและโรงงานกระดาษมีอาจกระทำได้ในทันทีที่ความต้องการกระดาษเพิ่มขึ้น เพราะกระบวนการก่อสร้างกินเวลา 18-24 เดือนเป็นอย่างน้อย มีหน้าข้าราชการ

สร้างโรงงานเยื่อกระดาษและกระดาษก็ต้องเผชิญกับกฎข้อบังคับด้านสิ่งแวดล้อม เพราะเยื่อกระดาษและกระดาษเป็นอุตสาหกรรมที่ก่อปัญหามลภาวะมากที่สุดอุตสาหกรรมหนึ่ง กฎข้อบังคับด้านสิ่งแวดล้อมมีส่วนทำให้ต้นทุนการผลิตกระดาษเพิ่มขึ้นอย่างสำคัญ

เมื่อราคากดาษดิบตัวสูงขึ้น นายทุนอุตสาหกรรมกระดาษมักจะตัดสินใจขยายกำลังการผลิต ความไม่สมบูรณ์ของสารสนเทศทำให้มีการขยายกำลังการผลิตจนถึงระดับที่มีกำลังการผลิตส่วนเกิน (excess capacity) ผลที่ตามมาคือ ราคากดาษเริ่มตกต่ำ การลงทุนในการขยายกำลังการผลิตและการสร้างโรงงานใหม่จึงชะลอลง แต่ตลอดเวลาที่กำลังการผลิตของอุตสาหกรรมกระดาษมิได้เพิ่มขึ้นนี้ ความต้องการใช้กระดาษเพิ่มขึ้นอยู่ตลอดเวลา ความต้องการใช้กระดาษที่เพิ่มขึ้นนี้เองเป็นตัวการที่ผลักดันราคาให้เพิ่มขึ้น เมื่อราคากดาษดิบตัวสูงขึ้น ก็เป็นเวลาที่น่าายทุนอุตสาหกรรมกระดาษเริ่มคิดถึงการขยายกำลังการผลิตอีกครั้งหนึ่ง หากการขยายกำลังการผลิตถึงระดับที่มีกำลังการผลิตส่วนเกินเมื่อใด ราคากดาษก็จะเริ่มตกต่ำลง เมื่อนั้น ด้วยเหตุนี้เอง กำลังการผลิตในอุตสาหกรรมกระดาษจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดวัฏจักรราคากดาษ

สภาพการณ์ดังที่พรรณนาข้างต้นนี้กำลังเกิดขึ้นในปัจจุบันในระหว่างปี 2532-2536 เยื่อกระดาษมีราคาตกต่ำลงกว่า 50% เนื่องจากโรงงานเยื่อกระดาษมีกำลังการผลิตส่วนเกินอันเป็นผลจากการขยายการผลิตก่อนหน้านี้ แต่ตลอดช่วงเวลาดังกล่าวนี้ ความต้องการใช้กระดาษเพิ่มขึ้นตลอดเวลา ความต้องการใช้กระดาษเพิ่มมากเป็นพิเศษในเขตเอเชียแปซิฟิกที่มีการเติบโตทางเศรษฐกิจในระดับสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มประเทศอุตสาหกรรมใหม่ในเอเชีย (Asian NICs) และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ผลที่ตามมาคือ ราคากดาษดิบตัวสูงขึ้นจากระดับต้นละ 380 ดอลลาร์อเมริกันเมื่อสิ้นปี 2536 เป็นต้นละ 750 ดอลลาร์อเมริกัน เมื่อต้นปี 2538 (*The Economist*, January 14, 1995)

การถีบตัวของราคากดาษเยื่อกระดาษย่อมมีผลต่อราคากดาษ ราคากดาษปรับตัวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องนับแต่ปลายปี 2537 เป็นต้นมา ผู้ผลิตกระดาษรายใหญ่ ดังเช่น Bridgewater Paper Co. Ltd. แห่งสหราชอาณาจักร ซึ่งขึ้นราคากดาษ 10-15% ตามแต่ประเภทของกระดาษในช่วงไตรมาสสุดท้ายของปี 2537 ประกาศขึ้นราคากดาษถึง 25% นับตั้งแต่เดือนกรกฎาคม 2538 เป็นต้นไป (*The Nation*, April 7, 1995)

การถีบตัวของราคากดาษเยื่อกระดาษและกระดาษทำให้อุตสาหกรรมดังกล่าวนี้มีชีวิตชีวา อีกครั้งหนึ่ง บรรดายักษ์ใหญ่ในอุตสาหกรรมกระดาษและเยื่อกระดาษ ซึ่งต้องประสบการขาดทุนในช่วงที่ราคาตกต่ำ สามารถทำกำไรอย่างงดงามในปี 2537 ไม่ว่าจะเป็น Stora และ MoDo แห่งสวีเดน Weyerhaeuser และ Louisiana Pacific แห่งสหรัฐอเมริกา และ Canfor แห่งแคนาดา

ราคาเยื่อกระดาษจะยังคงถีบตัวสูงขึ้นต่อไป โดยที่มีประมาณการว่า อาจสูงถึง ต้นละ 850 ดอลลาร์อเมริกันในปี 2539 ทั้งนี้เพราะเหตุว่า กำลังการผลิตส่วนเกินที่มีอยู่ในระหว่าง ปี 2532-2536 ได้หมดไปแล้ว บรรดาบริษัทยักษ์ใหญ่ล้วนผลิตเต็มตามกำลังการผลิต และกำลัง ตัดสินใจขยายกำลังการผลิตต่อไป แต่กว่าที่การลงทุนเพื่อขยายกำลังการผลิตจะประสบผล ต้องกินเวลาเกือบ 2 ปี ดังนั้น จึงเป็นที่คาดกันว่า ราคากระดาษและเยื่อกระดาษจะยังคงถีบตัว พุ่งขึ้นจนถึงปี 2539 เป็นอย่างน้อย หากราคาเยื่อกระดาษจะถึงคราวตกต่ำลงอีกครั้งหนึ่ง ก็คงเป็นช่วงหลังปี 2540

แม้ว่าการขยายกำลังการผลิตที่กำลังเกิดขึ้นในปัจจุบันอาจก่อให้เกิดกำลัง การผลิตส่วนเกิน อันเป็นเหตุให้ราคาเยื่อกระดาษตกต่ำลงหลังปี 2540 แต่ผู้เชี่ยวชาญจำนวน ไม่น้อยเชื่อว่า วัฏจักรราคากระดาษในอนาคตจะไม่รุนแรงเท่ากับวัฏจักรในอดีต ความผันผวน ของราคาน่าจะลดลง เนื่องจากยักษ์ใหญ่ในอุตสาหกรรมนี้ได้บทเรียนจากวัฏจักรราคากระดาษ ในอดีตมามากแล้ว นอกจากนี้ การตัดสินใจในการลงทุนในอุตสาหกรรมกระดาษและเยื่อ กระดาษยังมีเรื่องที่ต้องห่วงหน้าพะวงหลังเพิ่มขึ้นอีกด้วย ในประการสำคัญ การขาดแคลนวัตถุดิบ ในการผลิตเยื่อกระดาษเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการขยายกำลังการผลิต แม้บางประเทศจะ ส่งเสริมให้นำเศษกระดาษและกระดาษที่ใช้แล้วมาผลิตซ้ำ (recycling) แต่ก็มิใช่สิ่งทดแทน ที่สมบูรณ์ นอกจากนี้ ข้อกำหนดด้านสิ่งแวดล้อมและมลภาวะ ซึ่งกระทบต่อต้นทุนการผลิต มีผล ไม่น้อยต่อการขยายกำลังการผลิตในอุตสาหกรรมกระดาษและเยื่อกระดาษ การขยายกำลัง การผลิตอย่างฮวบฮาบดังที่เกิดขึ้นในช่วงก่อนปี 2532 มิอาจเกิดขึ้นได้อีก ดังนั้น กำลังการผลิต ส่วนเกินหลังปี 2540 น่าจะมีไม่มากนัก

ราคาเยื่อกระดาษซึ่งตกต่ำในช่วงเวลาอันยาวนาน ระหว่างปี 2532-2536 กลับ ถีบตัวสูงขึ้นนับแต่ปี 2537 เป็นต้นมา โดยที่แนวโน้มการเพิ่มขึ้นของราคาจะยังมีต่อไปจนถึงปี 2539 เป็นอย่างน้อย

โลกกำลังเผชิญกับวัฏจักรราคากระดาษในช่วงที่ราคากระดาษผงกหัวขึ้น